

UN DIPLOMAT ROMÂN DESPRE CAUZELE ȘI CONSECINȚELE INFRÎNGERII MILITĂRE A FRANȚEI ÎN MAI—IUNIE 1940

ZORIN ZAMFIR

În numai câteva săptămîni, în mai-iunie 1940 — Franța, țara lui Voltaire și Jean Jacques Rousseau, a lui Robespierre și Marat, a glorioșilor și nemuritorilor comunarzi, a lui Jean Jaurés, Paul Vaillant — Couturier și Louis Aragon, s-a prăbușit neputincioasă și parcă istovită sub loviturile sălbatice ale Wehrmacht-ului nazist. Lumea, îngrozită, privea ca împietrită spre avalanșa de fier, foc și moarte dezlănțuită, sub privirea mai mult decît îngăduitoare a unor lideri politici occidentali avînd în primăle rînduri pe Neville Chamberlain și Edouard Daladier de către sclerații naziști de la Berlin conduși de Adolf Hitler.

După risipirea buimăcelii provocate de groaznica zdrobire a Franței au început îndelungi, meticuloase și stăruitoare cercetări pentru a descoperi cauzele acestui dezastru, unic în milenara istorie a țării cocoșului galic.

Dar, în acele zile de grea cumpănă, prea puțini au fost aceia care, cu sînge rece, realism și inteligență, au înțeles cauzele adevărate ale alunecării în prăpastia infrîngerii marii națiuni franceze și consecințele acestui fapt.

Printre aceștia îl găsim, poate chiar pe prim plan, pe Rihard Franassovici, ambasadorul român în Franța. Om politic experimentat, deosebit de inteligent, dotat cu un simț al observației foarte fin, diplomat pasionat, bun cunoscător al societății franceze din acea perioadă, Rihard Franassovici nu s-a lăsat împiedicat de nimic pentru a urmări cu ochi atent, pătrunzător evenimentele dramatice care s-au abătut asupra Franței la 10 mai 1940.

În raportul său din 13 iulie 1940 către Ministerul Afacerilor Străine de la București el relatează următoarele: „De la plecarea din Paris, activitatea acestui oficiu Diplomatic (este vorba de Ambasada României — nn) s-a desfășurat în cele mai grele condițiuni și aproape fără nici un sprijin din partea Ministerului Afacerilor Străine francez. Cu excepția Ambasadelor Spaniei și Statelor Unite — care s-au bucurat de un regim privilegiat — sîntem singurii care am putut totuși informa, păstrînd, prin inițiativă personală, un contact strîns și permanent cu Guvernul și lumea politică”¹. Acest lucru a fost cu atît mai dificil cu cît, din afirmațiile lui Rihard Franassovici „...Tendința Quai d'Orsay-ului pare să fi fost a izola Corpul Diplomatic de centrul de activitate al Guvernului și numai refuzînd îndepărtata ospitalitate oficială, am reușit să ne menținem acest contact, cu prețul celor mai mari neplăceri și incomodități.”²

¹ Arhivele Ministerului Afacerilor Externe, Fond 71, 1920—1944, Franța, Politică internă, 1940—1942, vol. 50, copie de pe raportul Ambasadei regale a României din Vichy, din 13 iulie 1940, f. 49.

² *Ibidem*.

În raportul său, diplomatul român își propune să reliefeze „motivele“, cum spune el, înfringerii armatelor franceze fără „...a face un studiu de ansamblu“.³

Abordînd, în cîteva „puncte“, cauzele care au condus la catastrofa înfrîngere a Franței, Rihard Franassovici se oprește în primul rînd asupra diferenței cantitative și calitative în privința tehnicii de război din dotarea celor două armate — franceză și germană. „Diferența cantitativă de armament, se precizează în raportul ambasadorului României — a fost zdrobitoare și neașteptată...“ în favoarea germanilor.⁴

Dintr-o discuție particulară avută de autorul raportului cu generalul Requin rezultă că „...în timpul ofensivei de pe Somme: între ofensiva din Belgia și cea de la Somme, producția și rezervéle germane au reușit nu numai să înlocuiască carele pierdute pînă la căderea Dunkerque-ului, dar chiar să completeze divizia blindată de la circa 360 unități la 400 unități“.⁵

În aceste circumstanțe superioritatea Wehrmacht-ului hitlerist devenea zi de zi tot mai apăsătoare copleșindu-i pe francezi. În acest sens este edificator faptul că armata de sub comanda lui Requin, singură, a avut de suportat, pe un teren deschis, total lipsit de obstacole, un „chorodrome ideal“, după expresia generalului „...atacul a patru divizii blindate de front și alte două de flanc care reușiseră să străbată pozițiile armatei vecine.

Manevra în retragere încercată de Requin s-a transformat, se relatează în continuare în raport, în confuzie generală deoarece trupele sale manevrau cu circa 4 km pe oră, pe cînd coloanele blindate germane înaintau cu 40—50 km pe oră.“⁶

Raportul subliniază și faptul că toate aceste deficiențe din dotarea armatei franceze, ca și slaba ei instruire pentru a face față cerințelor războiului modern, deși cunoscute, au fost cu grijă și abilitate ascunse de factorii responsabili. Ba, mai mult chiar, oameni politici și cadre de comandament care răspundeau de securitatea țării și de soarta națiunii franceze au indus în eroare opinia publică creînd un climat de optimism exagerat pe nimic fondat, în flagrantă contradicție cu realitatea. „Aflu că într-una din ședințele secrete ale comisiei armatei din Cameră, relatează în raportul său Rihard Franassovici, D-nii Daladier și Guy la Chambre, asaltați de întrebări, privitoare la armamentul german, ar fi asigurat comisiunea că Franța posedă mai multe tancuri și avioane decît Germania“.⁷

La „punctul 3“ raportul se referă la guvernanții francezi care departe de a se gîndi la ridicarea și înarmarea maselor populare pentru salvarea națională au făcut totul pentru a ascunde ori diminua catastrofa înfringerii militare de pe cîmpul de război. „În tot timpul războiului, informează Rihard Franassovici, poporul n-a fost ținut în curent cu adevărata situație. Comunicatele oficiale și presa continuau a fi optimiste, chiar cînd Pétain și Weygand începeau să se gîndească la pace“⁸.

³ *Ibidem.*

⁴ *Ibidem*, f. 50.

⁵ *Ibidem.*

⁶ *Ibidem.*

⁷ *Ibidem.*

⁸ *Ibidem*, f. 51—52.

În raportul său Rihard Franassovici semnalează la „punctul 2” „...diferența de elan a celor doi adversari”. Așa zisului eroism al militarilor germani, considerat de ambasadorul român „fanatic” și „neomenos”, francezii i-au opus un eroism „rezonant”. Trei zile după începerea ofensivei pe Somme, se subliniază în raport, a devenit însă evident că armatele franceze nu vor să se bată.⁹

Curînd presiunea brutală a forțelor wehrmacht-ului nazist a determinat o retragere generală dramatică, neorganizată, într-un haos indescriptibil. Rezistența armatelor franceze a devenit de-a dreptul întâmplătoare dispărînd, treptat, cu desăvîrșire. „Retragerea care a urmat pînă la semnarea armistițiului, menționează raportul lui Rihard Franassovici, a fost o adevărată debandadă. Bordeaux-ul, unde se găsea Guvernul și Corpul Diplomatic a fost ocupat de cîteva unități motorizate germane atunci cînd așa zisul front se găsea încă pe linia Rochefort-Poitiers și fără ca trupele franceze să tragă un singur foc de armă”¹⁰.

Dar nu soldatul francez era lipsit de eroism, sau manifesta un eroism „rezonant”, nu el era lipsit de sentimentul nobil al iubirii de patrie. Ostașii francezi, au recunoscut-o pînă și dușmanii de moarte ai Franței, s-au bătut cu o rară bărbăție, cu neînfricarea care i-a făcut renumiți pe strămoșii lor de-a lungul secolelor. Dar, Comandamentul, cadrele superioare ale corpului ofițeresc i-au trădat cu josnicie, împlinind astfel îndelungata trădare a multor politicieni ce au condus cea de-a III-a Republică în perioada interbelică. „N-am văzut în zilele care au precedat armistițiul, inserează în acest sens Rihard Franassovici în filele raportului său, nici un camion militar francez transportînd trupe sau munițiuni: ofițerii sau gradații care le comandau le-au întrebuintat pentru evacuarea familiilor și bunurilor lor spre sudul Franței.”¹¹

Evenimentele care s-au derulat în Franța după încheierea rușinosului, umilitorului și degradantului armistițiu au fost urmărite cu aceeași atenție și discernămint de către diplomatul român.

În deschiderea punctului 4, autorul raportului face aprecierea pe care nimeni nu o făcuse, iar mulți s-au temut să o recunoască multă vreme chiar după sfîrșitul celui de-al doilea război mondial: „Înfrîngerea Franței înseamnă și falimentul sistemului ei politic de pînă acum și a echipei de oameni care au condus-o”¹². Lui Rihard Franassovici nu i-au scăpat nici manevrele diabolice, intrigile, șantajul cel mai josnic și amenințările din plin folosite de Pierre Laval și alți „cîțiva politicieni oportuniști”, cum îi denumeste diplomatul român, pentru a promova „o formulă mai autoritară”, expresie foarte des folosită de autoritățile vichyste.

Miercuri, 10 iulie 1940, Camera deputaților și senatul Franței, reunite sub președinția lui Jules Jeanneney în marea sală a „Grand Casinou-ului din Vichy, au acordat lui Philippe Pétain, mareșal al Franței, aureolat de victoria de la Verdun din celălalt război, mai norocos, puteri excepționale spre „...a da Franței,

⁹ *Ibidem*, f. 51.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*, f. 52.

după aprecierea lui Jean Thouvenin, o Constituție complet nouă, bazată pe principiile : autorității ierarhiei și disciplinei".¹³

Strădaniile depuse de Janneney și Herriot de a fixa pentru lucrările Adunării Naționale un cadru măcar în aparență legal și o atmosferă sobră s-au izbit de țesătura de intrigi și șantaj plâsmuită cu dibăcie sinistră de Pierre Laval, Fernand Buisson, Georges Scapini, Emile Mireaux, Pietri și alții care au făcut tot ce era posibil spre a scăpa cât mai repede de această ședință.¹⁴

Referindu-se la circumstanțele în care s-au desfășurat lucrările acestei sesiuni, de tristă amintire, a Adunării Naționale a Franței, Léon Blum, lider și ideolog al Partidului Socialist francez (S.F.I.O), făcea aprecierea amară că deputații și senatorii s-au aflat puternic timorați sub o triplă presiune : „...pe de o parte bandele lui Doriot în stradă ; pe de altă parte Weygand la Clermond-Ferrand, și... Germanii la Moulins, la 50 km de Vichy”¹⁵.

Cu o majoritate de 569 voturi, din totalul de 649, fără nici un fel de dezbatere, Adunarea Națională a Franței a adoptat „legea constituțională” care prevedea : „Articol unic — Adunarea națională dă Guvernului Republicii puteri depline, sub autoritatea și semnătura mareșalului Pétain, cu scopul de a promulga prin unul sau mai multe acte, o nouă constituție a Statului francez. Această constituție va trebui să garanteze drepturile oamenilor muncii, ale familiei și ale patriei. Ea va fi ratificată de către națiune și aplicată de către Adunările pe care ea le va crea”.¹⁶

Instaurarea unui regim, cu clare particularități fasciste în Franța, înhămarea poporului francez la carul de război al Germaniei hitleriste n-au scăpat ochiului ager al ambasadorului român. Rolul lui Pierre Laval, cea mai sinistră figură a vieții politice franceze din secolul nostru, a fost admirabil surprins de Rihard Franassovici care spune în raportul său : „Pentru reușita operațiunii sale, D-l Laval a procedat după cele mai încercate metode politicianiste. Presa a fost cumpărată sau pur și simplu amenințată pentru a cînta osanale formulei noi. Cei mai zeloși partizani ai săi au recrutat adepți printre parlamentari cu tot felul de promisiuni”¹⁷.

În înfăptuirea planurilor lui tenebroase, Pierre Laval n-a avut de înfruntat vreo opoziție cât de cât fermă din partea liderilor politici ce conduseseră Republica a III-a aflată acum pe marginea mormîntului. Referindu-se la aceasta autorul raportului observă pe bună dreptate : „Socialiștii și radical-socialiștii, care sînt ostili noii constituțiuni, n-au îndrăznit să protesteze pe față, pentru că simt pe umerii lor răspunderile înfrîngerilor. Cei ce erau împotriva din motive ideolo-

¹³ Jean Thouvenin, *Une année d'histoire de France, 1940—1941*, Paris, 1941, p. 56—73.

¹⁴ „Annales de la Chambre des députés” 16-une legislature. Débats parlementaires. Session ordinaire et extraordinaire de 1940. Tome unique. Du 9 Janvier au 9 Juillet 1940. Assemblée nationale. (Séance du 10 Juillet 1940). Paris, Imprimerie du journaux officiels, 1946, p. 825.

¹⁵ *Le procès du marechal Pétain*. Compte rendu sténographique, vol. I, Paris, Editions Albin Michel, 1949, p. 243—244.

¹⁶ „Annales de la Chambre des députés.” Tome unique. Séance du mercredi 10 Juillet 1940... p. 825.

¹⁷ A.M.A.E., loc. cit., f. 52.

gice, n-au avut curajul să se opună, după cum nu s-au opus acum zece luni cei ce erau împotriva războiului“¹⁸.

Fiind de față la 10 iulie 1940 când Adunarea Națională a Franței acordind imputerniciri nelimitate lui Philippe Pétain semna de fapt actul de deces al Republicii a III-a, Rihard Franassovici apreciază că: „Puținele desbateri și votul deplinelor puteri au avut loc într-o atmosferă searbădă, lipsită de orice entuziasm.“¹⁹. Ba, mai mult, diplomatul român sublinia: „Am asistat la o adunare care își face harakiri și schimbă instituțiile Franței, împotriva voinței ei, unii membri temindu-se că dacă nu se supun vor suferi mai rău în persoana lor, iar alții cu speranța că se vor salva din falimentul general. A fost o sinucidere impusă, remarca Rihard Franassovici conturând proporțiile și caracterul actului de la 10 iulie 1940, fără glorie, neînfrumusețată de nici un suflu de idei, de nici o licărire de credință. N-au existat în istoria Franței pagini mai triste și mai lipsite de mărire“.²⁰

În politica externă Pierre Laval și partizanii lui porneau de la ideea că „Franța nu a avut în ultimii ani o politică proprie, ea a urmat docilă în făgașul Angliei și deci se impune așezarea temelilor unei politici externe noi, servind exclusiv interesele Franței și ținând seama de poziția ei pe continent și în Mediterana.“²¹ Telurile politicii externe promovate de Pierre Laval și lavalisti, caracterizată ca fiind prin excelență anti-engleză, erau izvorite din „...dorința D-sale ca Franța să joace la Conferința de pace rolul de element de echilibru pe care l-a jucat la Congresul de la Viena în 1815.“²²

De asemenea, raportul lui Rihard Franassovici evidențiază și speranța născută în intimul lor de Pierre Laval și partizanii săi „...câteodată mărturisită că Germania se va despăgubi mai ales pe seama Angliei și va cruța în oarecare măsură Franța“.²³

Suficient de realist și inteligent pentru a-și da seama de speranțele himerice ale lui Pierre Laval, experimentatul și de loc naivul Rihard Franassovici conchide: „S-ar putea de altfel ca asupra acestui punct D-l Laval să se înșele amarnic, căci este greu de admis că Germania va renunța la fructele victoriei sale asupra Franței, pentru considerațiuni pur sentimentale.“²⁴

Autorul raportului subliniază cu siguranța cunoscătorului la perfecție a vieții politice franceze că echipa de politicieni instalată la cirna Franței vichyste era, formată în genere, din elemente lipsite de orice valoare: „Actualul Guvern (este vorba de guvernul condus de tandemul Pétain-Laval — n.n.) nu cuprinde, afară de Mareșalul Pétain, Laval și Marquet, decît personalități mediocre și nimeni nu întrevide azi din ce oameni s-ar putea constitui echipa care să guverneze Franța după principiile noiei constituții“.²⁵

Astăzi, la împlinirea a patru decenii și jumătate de la acele triste și dure-roase evenimente ce au tulburat profund omenirea înțelegem parcă mai bine jus-

¹⁸ *Ibidem.*

¹⁹ *Ibidem.*

²⁰ *Ibidem.*

²¹ *Ibidem.*

²² *Ibidem*, f. 53.

²³ *Ibidem.*

²⁴ *Ibidem.*

²⁵ *Ibidem*, f. 52.

tețea aprecierilor lui Rihard Franassovici, unul dintre foarte puținii oameni care, atunci în vîltoarea și iureșul faptelor, au înțeles în cea mai mare măsură semnificația dramei franceze din mai — iunie — iulie 1940, cauzele care au generat-o și consecințele ei tragice.

Drept este că lupta Rezistențelor francezi, a poporului francez a spălat cu generozitate rușinoasa și umilitoarea înfringere din vara anului 1940. Dar, faptele au rămas adînc încrustate în conștiința cetățenilor „țării cocoșului galic”. Treptat, treptat, pe măsură ce lucrurile s-au limpezit au ieșit în relief cu claritate cauzele și dimensiunile prăbușirii din mai — iunie 1940.

Pentru urmașii și moștenitorii iacobinilor și glorioșilor comunarzi, încă în timpul luptei de eliberare de sub ocupația hitleristă și primii ani postbelici, era neîndoielnică vinovăția celor mai multe din guvernele care au condus Franța în perioada interbelică. Numeroși oameni politici, răspunzători de destinele poporului francez, au dus în aceste două decenii interbelice o politică internă și externă reacționară, antinațională, trădătoare și răuvoitoare, făcînd, în multe cazuri, dovada unei incompetențe revoltătoare.

Raportul asupra bilanțului, prezentat în decembrie 1945 la Congresul Național al Mișcării Republicane Populare (M.R.P) sublinia că situația grea a țării după înfrîngerea din 1940 s-a datorat celor ce au răspuns de soarta poporului francez în perioada dintre cele două războaie mondiale, care au manifestat „...o neglijență inadmisibilă, o lipsă vinovată de prevedere, un egoism adesea criminal, o absență totală de vederi largi; astfel de cuvinte îți vin în minte în chip firesc, atunci cînd te gîndești la oamenii de stat și la oamenii de afaceri francezi, dintre cele două războaie”²⁶.

Cerînd nevalidarea alegerii lui Edouard Daladier în Adunarea Națională Constituantă, aleasă la 2 iunie 1946, comunistul Florimond Bonte îl demasca pe mîunchenezul lider al radicalilor și radical-socialiștilor ca vinovat de nenorocirile ce s-au abătut asupra poporului francez. Pentru a-i dezvălui adevărata față de politician obtuz, incompetent și reacționar, deputatul comunist a adus în fața Adunării un pasaj din discursul rostit de Adolf Hitler la 5 octombrie 1938 în Palatul sporturilor în care mulțimea unor lideri politici vest-europeni pentru sprijinul primit: „În aceste ultime luni — spunea scleratul de la Berlin — eu am avut desigur un mare ajutor politic în străinătate. Am mulțumit deja marelui nostru prieten Benito Mussolini. Trebuie de asemenea să mulțumesc celorlalți mari oameni de stat, Daladier și Chamberlain care, în ultima oră, au contribuit la găsirea unei soluții echitabile.”²⁷.

Generalul Charles de Gaulle în „Memorii de război”, manifestîndu-și mîhnirea și condamnînd cercurile diriguitoare franceze din anii 1939/1940 aprecia între altele: „Trebuie spus că unele cercuri căutau să vadă dușmanul mai curînd în Stalin decît în Hitler. Se preocupau mult mai mult de posibilitățile de a lovi Rusia, fie ajutînd Finlanda, fie bombardînd Bak-ul, fie debarcînd la Istanbul, decît de felul în care ar putea fi doborît Reichul. Unele persoane chiar din sinul guvernului — continuă de Gaulle — se străduiau să determine Franța să cumpere

²⁶ *Congrès National du M.R.P.*, 13—16 Décembre 1945. Rapport présenté par Georges Hourdin sur le Bilan de la France, Paris, 1946, p. 5.

²⁷ „Annalles de l'Assemblée Nationale Constituyente”, Elue de 2 Juin 1946. Débats, vol. I, p. 2686.

bunăvoința ducelui, cedîndu-i Djibouti-ul, Ciad-ul, o parte a condominiului asupra regenței Tunisului.“²⁸

Marcel Cachin, bătrînul și venerabilul lider al Partidului Comunist francez, condamînd politica antinațională dusă de cîrmuitoarii Franței în preajma declanșării celui de-al doilea război mondial, scrie cu amărăciune că, „...la sfîrșitul lui august 1939, Hitler se găsea în fața unei Franțe divizate, a unei Europe occidentale ezitante, descumpănite, trădată de unii din guvernanții ei.“²⁹

Incapacitatea liderilor Republicii a III-a privind asigurarea apărării țării și poporului s-a împletit strîns cu aroganța stupidă și ușurătatea cu care au privit dușmanul de peste Rin. În discursul rostit la 10 septembrie 1939 la posturile franceze de radio, Paul Raymond, exagerînd, în necunoștință de cauză, puterea economică și militară a Franței, în comparație cu cea a Germaniei naziste, făcea următorul raționament: „La 11 noiembrie 1918, Germania a sucombat în fața superiorității potențialului de război al Aliaților. Această superioritate rămîne. Ea este astăzi, putem spune, mai mare încă. Greutatea celor mai puternice două imperii ale lumii este aruncată în balanță. Noi vom învinge pentru că sîntem mai puternici“.³⁰

Albert Lebrun, ultimul președinte al celei de-a III-a Republici, în mărturisirile publicate după încheierea celei de-a doua conflagrații mondiale, căutînd, ca atîția alții, să se disculpe, aduce învinuiri comandamentului militar care, răs-punzînd de pregătirea armatei, l-a dezinformat cu bună știință și-a ascuns cu premeditare marile neajunsuri, din dotarea și instruirea forțelor militare franceze. Într-o oarecare împrejurare, în anul 1939, președintele republicii l-a chestionat pe Weygand cu privire la starea armatei. Acesta i-a dat relații detaliate din care rezulta excelenta pregătire a armatei, care era gata pentru a-și îndeplini misiunea: „Dumneavoastră mă întrebați despre sentimentul meu asupra armatei franceze; vă voi răspunde deschis și cu grija unică a adevărului, ceea ce nu este greu. Eu consider că armata franceză are o valoare mai mare ca oricînd în istoria sa; ea posedă un material de primă calitate, fortificații de prim ordin, un moral excelent și înaltul comandament remarcabil. Nimeni la noi nu dorește războiul; însă eu afirm că dacă noi sîntem obligați să cîștigăm o nouă victorie, o vom cîștiga.“³¹

Ca o grea consecință a activității antinaționale, reacționare și incompetente, dusă de majoritatea guvernelor în perioada interbelică, aflate nu în serviciul țării, ci al celor „două sute de familii“, Franța își pierduse mult din vechea și recunoscuta ei putere economică. La cel de-al 36-lea Congres al Partidului radicalilor și radical-socialiștilor, din august 1945, cel mai puternic partid al Republicii a III-a, Georges Laffargue, vicepreședinte al Biroului Comitetului executiv, în raportul prezentat, menționa: „Deja înainte de război, utilajul nostru (este vorba de echipamentul industrial — n.n.) nu era la înălțimea cerințelor.

²⁸ Charles de Gaulle, *Memorii de război. Chemarea. 1940—1942*, București, 1969, p. 37.

²⁹ Marcel Cachin, *Le 300-e numéro de „l'Humanite“ clandestine*, în: *Marcel Cachin vous parle*, Deuxième édition, Paris, 1959, p. 180.

³⁰ Paul Raymond, *Finances de guerre* (29 Juillet 1939—29 Février 1940), Paris, 1940, p. 61.

³¹ Albert Lebrun, *Témoignage*, Paris, 1945, p. 38.

Industriașii noștri preferau adesea siguranța stocării riscurilor investițiilor în material nou. Vîrsta medie a unei mașini unelte era de 19 ani în Franța, față de 7 ani în Germania și 3 ani în America.“³²

*
* *

Acum, la împlinirea a peste patru decenii și jumătate de la acele tragice zile, rememorăm cu solemnă răspundere cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu, rostite cu prilejul împlinirii a 30 de ani de la victoria popoarelor asupra fascismului: „Popoarele europene și de pe alte continente au plătit foarte scump politica de concesi, miopia și trădarea unor cercuri conducătoare din acel timp... este bine să ne reamintim de împrejurările care au dus la cel de-al doilea război mondial, să tragem toate învățămintele și să ne exprimăm hotărîrea fermă de a face totul pentru a împiedica un nou război, pentru a asigura colaborarea între popoare și pacea pe planeta noastră.“³³

*
* *

*Copie de pe raportul Ambasadei regale a României din Vichy, nr. 50 din 13 iulie 1940, către Ministerul Afacerilor Străine, înregistrat sub nr. 47837 din 5 august 1940*³⁴.

Domnule Ministru,

De la plecarea din Paris, activitatea acestui oficiu Diplomatic s-a desfășurat în cele mai grele condițiuni și aproape fără nici un sprijin din partea Ministerului Afacerilor Străine francez. Cu excepția Ambasadelor Spaniei și Statelor Unite care s-au bucurat de un regim privilegiat — suntem singurii care am putut totuși informa, păstrînd, prin inițiativa personală, un contact strîns și permanent cu Guvernul și lumea politică. Tendința Quai d'Orsay-ului pare să fi fost a izola Corpul Diplomatic de centrul de activitate al Guvernului și numai refuzînd îndepărtata ospitalitate oficială, am reușit să menținem acest contact, cu prețul celor mai mari neplăceri și incomodități. Motivele înfringerii franceze și starea de spirit de azi vă sunt în general cunoscute. Fără a face un studiu de ansamblu, țin totuși să subliniez cîteva puncte:

1. Diferența cantitativă de armament a fost zdrobitoare și neașteptată. Marele Stat Major francez a subestimat forța germană iar conducătorii politici au ascuns țării slăbiciunea Franței.

Aflu că într-una din ședințele secrete ale Comisiunii armatei din Cameră, D-nii Daladier și Guy la Chambre, asaltați de întrebări privitoare la armamentul german, ar fi asigurat comisiunea că Franța posedă mai multe tancuri și avioane decît Germania. Cît de falsă era această apreciere reiese și din următoarele date pe care mi le dădea mai deunăzi Generalul Requin, comandant al unei armate în Champagne, în timpul ofensivei de pe Somme: între ofensiva din Belgia

³² Partid Republicain Radical et Radical-Socialiste. 36-e Congrès 20, 21, 22 et 23 Août 1945. *La politique générale*. Rapport de M. Paul Anxionnaz, membre de l'Assemblée Consultative Provisoire, p. 11.

³³ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Adunarea festivă din capitală cu prilejul împlinirii a 30 de ani de la victoria asupra fascismului și a 98 de ani de la cucerirea independenței de stat a României*, 9 mai 1975, în: *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 11, Editura Politică, București, 1975 p. 562—564.

³⁴ A.M.A.E., *op. cit.*, f. 49—53.

și cea de pe Somme, producția și rezervele germane au reușit nu numai să înlocuiască carele pierdute pînă la căderea Dunkerque-ului, dar chiar să completeze divizia blindată de la circa 360 unități, la 400 unități. Singură armata Requin a avut de suportat, pe un teren lipsit de orice obstacol și constituind după propria expresie a Generalului un „charodrom” ideal, atacul a patru divizii blindate de front și alte două de flanc care reușiseră să străbată pozițiile armatei vecine. Manevra în retragere încercată de Requin s-a transformat în confuzie generală deoarece trupele sale manevrau cu circa 4 km pe oră, pe cînd coloanele blindate germane înaintau cu 40—50 km pe oră.

Pe de altă parte se află acum — și D-1 Laval o exploatează în plin... favoarea politice sale antiengleze — că trupele engleze debarcate în Franța au refuzat să execute în câteva rînduri ordinele Generalului Weygand, de exemplu atunci cînd au refuzat să colaboreze la încercarea de a sugruma intrîndul german pe linia Arras—Amiens—Abbeville, ceea ce a dus la încercuirea trupelor aliate la Dunkerque.

2. În afara greșelilor de strategie și tactică ale comandamentului francez, trebuie să mai semnalez diferența de elan a celor doi adversari. Eroismului fanatic, neomenesc, al trupelor germane, Francezii au opus în prima parte a războiului un eroism „rezonant”, confortabil, care este de altfel în temperamentul poporului. Trei zile după începerea ofensivei pe Somme, a devenit însă evident că armatele franceze nu vor să se bată. Retragerea care a urmat pînă la semnarea armistițiului, a fost o adevărată debandadă. Bordeaux-ul, unde se găsea Guvernul și Corpul Diplomatic, a fost ocupat de cîteva unități motorizate germane, atunci cînd așa zisul front se găsea încă pe linia Rochefort — Poitiers și fără ca trupele franceze să tragă un singur foc de armă.

N-am văzut în zilele care au precedat armistițiul nici un camion militar francez transportînd trupe sau munițiuni: ofiterii sau gradații care le comandau le-au întrebuițat pentru evacuarea familiilor lor și bunurilor lor spre sudul Franței.

Intr-un cuvînt. în timpul retragerii a dominat o totală dezorganizare.

3. În timpul războiului, poporul n-a fost ținut în curent cu adevărata situație. Comunicatele oficiale și presa continuau a fi optimiste, chiar cînd Pétain și Weygand începeau să se gîndească la pace. Nici azi poporul nu întrevede întinderea dezastrului. Domnește deocamdată sentimentul de ușurare provocat de terminarea ostilităților.

Pe de altă parte, morți și răniți sunt relativ puțini din pricina scurtei durate a operațiunilor.

În fine, fiecare mai are încă o rezervă de bani, alimentele, deși împuținate, se mai găsesc încă și șomajul n-a început. N-am constatat nicăieri nici tristețe prea mare, nici ură împotriva Germanilor. La Bordeaux, Prefectura a scotit chiar necesar să tipărească afișe invitînd populația care se strîngea curioasă în jurul blindatelor germane staționînd în oraș și lăcea să răsune cafenelele și restaurantele de o veselie prea zgomotoasă — la mai multă „demnitate și ținută”.

4. Înfrîngerea Franței înseamnă și falimentul sistemului ei politic de pînă acum și a echipei de oameni care au condus-o! Laval și cîteva politicieni oportuniști încearcă să se salveze promovînd o formulă mai autoritară care pare să fie în sine destul de bună, dar care va eșua cu totul dacă nu se schimbă în același timp și personalul politic. Actualul Guvern nu cuprinde, afară de Mareșalul Pétain, Laval și Marquet, decît personalități mediocre și nimeni nu întrevede azi din ce oameni s-ar putea constitui echipa care să guverneze Franța după principiile noii constituții. Gherontocrația este un viciu al vieții publice franceze și de aceea în momente grele nu se găsesc elemente tinere formate pentru guvernare.

Pentru reușita operațiunii sale, D-1 Laval a procedat după cele mai încercate metode politicianiste. Presa a fost cumpărată sau pur și simplu amenințată pentru a cînta osanale formulei noi. Cei mai zeloși partizani ai săi au recrutat adepți printre parlamentari cu tot felul de promisiuni. Socialiștii și radical-socialiștii, care sunt ostili noii constituții, n-au îndrăsnit să protesteze pe față pentru că simt pe umerii lor răspunderile înfrîngerii. Cei ce erau împo-

trivă din motive ideologice, n-au avut curajul să se opună, după cum nu s-au opus acum zece luni cei ce erau împotriva războiului.

La Adunarea Națională, raportorii celor două Camere au făcut mai curînd elogiiul sistemului defunct, arătînd că eșecul se datorește oamenilor și nu instituțiilor. Puținele dezbateri și votul deplinelor puteri au avut loc într-o atmosferă searbădă, lipsită de orice entuziasm. Am asistat la o Adunare care își face harakiri și schimbă instituțiunile Franței, împotriva voinței ei, unii membrii temîndu-se că dacă nu se supun vor suferi mai rău în persoana lor, iar alții cu speranța că se vor salva din falimentul general. A fost o sinucidere impusă, fără glorie și neînfrumusețată de nici un suflu de idei, de nici o licărire de credință. N-au existat în istoria Franței pagini mai triste și mai lipsite de mărire. Pe plan extern, purtătorii de cuvînt ai D-lui Laval pretind că Franța nu a avut în ultimii ani o politică proprie, ci a urmat docilă în făgașul Angliei și că deci se impune așezarea temeliiilor unei politici externe noi, servind exclusiv interesele Franței și ținînd seama de poziția ei pe continent și în Mediterana.

Politica anti-engleză a D-lui Laval este interpretată de prietenii săi politici ca izvorînd în bună parte din dorința D-sale ca Franța să joace la conferința de pace rolul de element de echilibru pe care l-a jucat la Congresul de la Viena în 1815. Nu trebuie uitată nici speranța — cîteodată mărturisită — că Germania, se va despăgubi mai ales pe seama Angliei și va cruța în oarecare măsură Franța. S-ar putea dealtfel ca asupra acestui punct D-l Laval să se înșele amarnic, căci este greu de admis că Germania va renunța la fructele victoriei sale asupra Franței, pentru considerațiuni pur sentimentale.

În rezumat, din atitudinea de pînă acum a Guvernului francez, pare a reeși tendința sa de a face o politică de îmbunătățire a raporturilor viitoare cu Germania și a unei solidarizări latine în Mediterana.

În ce privește Statele-Unite, Guvernul francez este foarte doritor să-și menajeze pe cît posibil, — cu toată tensiunea franco-engleză — simpatiile opiniei publice și ale Guvernului american.

Primiți Vă rog, Domnule Ministru, asigurarea înaltei mele considerațiuni.

Ambasador,
(ss) R. Franassovici